

Соломенна Тетяна, кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
ім. Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Значення культури в глобалізованому світі постійно зростає. Потужні творчі індустрії, світова художня спадщина, динамічний розвиток туризму, етнічні та релігійні контакти і конфлікти, посилення правозахисної активності, мистецтво, спорт – нескінченні прояви культурної діяльності сьогодні, які охоплюють різні групи митців, глядачів, спільнот та держав. Зміна статусу культури в сучасному світі очевидна: це масштабне виробництво з масовим товаром, осередок та джерело ідентичності, збереження та захист культурної спадщини, спосіб міжнародної взаємодії, й звичайно, інновації. Тому об'єднана Європа докладает все більше зусиль для повнішого використання потенціалу культурної політики. Так склалося й триватиме, що комплексна та всеосяжна культурна політика є прерогативою національних урядів країн-членів ЄС. Європейська інтеграція починалася з економічної складової, а культурна політика країн-членів реалізувалася в національному вимірі та в площині інших міжнародних структур – Ради Європи та ЮНЕСКО. Дійсно, Європейська культурна конвенція (Париж, 1954) Ради Європи [2] започаткувала співпрацю у сфері освіти, культури, культурної спадщини, молодіжної політики та спорту. Проте з успіхами економічної кооперації сформувалася потреба розширити співробітництво Європейських співтовариств і на інші сфери. Очевидним фактом було те, що досягнення в економіці сприяють досягненням у УКРАЇНА І СВІТ: теоретико-практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2020 102 культурній сфері. Прийнята дев'ятьма країнами Декларація європейської ідентичності (Копенгаген, 1973) [5] запроваджувала концепцію європейської ідентичності в спільних міжнародних справах, обґрунтовуючи її спільними цінностями, повагою до розмаїття культур й зобов'язаннями збереження культурної спадщини. Розбудова об'єднаної Європи вимагала переходу до політичної

інтеграції, і в Єдиному Європейському акті 1986 р. [3] було підкреслено згоду країн-учасниць здійснювати цей процес на основі спільних цінностей, поваги до прав і свобод та принципів демократії. Уперше роль і значення культурної політики для країн-учасниць зазначається в Маастрихтському договорі про заснування Європейського Союзу [1]. Правовою основою культурної політики ЄС є ст. 3 Договору про Європейський Союз і ст. 167 Договору про функціонування Європейського Союзу (Лісабон, 2007) [9], в яких виключається гармонізація та уніфікація культурної сфери. Зважаючи на те, що культурна політика не потрапляє у сферу діяльності наднаціональних структур ЄС і національні уряди залишаються відповідальними за контент, пріоритети та інструменти реалізації, культурна складова стає потужним драйвером подальшої інтеграції. «Єдність в різноманітті» стає офіційним девізом об'єднаної Європи. На інституційному рівні культурна політика координується Європейською комісією, яка є рушійною силою цієї діяльності, Європарламентом – у Комітеті з питань освіти та культури; в Раді ЄС регулярно відбуваються зустрічі фахових міністрів, а Європейська рада ухвалює політичні рішення магістральних векторів культурної співпраці. Особливістю культурної політики ЄС є програмний підхід. 1985 р. було започатковано програму «Культурна столиця Європи», яка успішно реалізовується дотепер. Починаючи з 2009 р. ЄС обирає вже пару міст, які впродовж року стають епіцентром різноманітних подій, акція, заходів, що сприяють їхньому економічному зростанню, збереженню культурної спадщини, туризму, розвитку сфери послуг. У 1990-х рр. УКРАЇНА І СВІТ: теоретико-практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2020 103 з'являються інші програми: у 1996 р. – програма «Калейдоскоп», спрямована на підтримку артистичної та культурної діяльності; у 1997 р. – «Аріан», основною задачею, якої була підтримка літератури, включаючи переклади; а «Рафаель» – з 1997 р. передбачала допомогу ЄС в сфері збереження культурної спадщини європейського значення. У перших культурних заходах, спрямованих на

окремі напрями культурної діяльності, використовуюся програмний метод, суть якого полягала у фінансуванні конкретних акцій, програм або подій. Комплексна і всеосяжна культурна політика була і залишається прерогативою держав-членів ЄС. Наприкінці 1990-х рр. на основі узагальнення попереднього досвіду була запропонована комплексна програма «Культура 2000». Спочатку розрахована на п'ять років, пізніше продовжена ще на два (2005–2006). Наприкінці 2006 р. ухвалено нову «Культурну програму (2007–2013), одним з основних напрямів якої стала підтримка культурних акцій. Продовжено напрям зі збереження культурної спадщини Європи: як матеріальних пам'яток культури європейського та світового значення, так і культурних традицій. Тим більше, що розширення ЄС – кількісне зростання країн-членів, актуалізувало цей напрям із новою силою. Із 2014 р. реалізовується програма «Креативна Європа» з бюджетом у 1,46 млрд. євро, яка відкриває багато можливостей для розвитку творчих індустрій, що сприяло її пролонгації на 2022–27 рр. [4]. Після 2007 р. культурна політика ЄС стає потужнішою й більш організованою. Особливістю її розвитку залишається програмний характер її реалізації з широким залученням країн- партнерів ЄС, зокрема країн-кандидатів на вступ, учасників Європейської політики сусідства – країн Середземномор'я та Східного партнерства, стратегічних партнерів ЄС й провідних держав світу. Документально нові тренди культурної політики було викладено в «Європейському порядку денному щодо культури» 2007 р. [6] й оновленому варіанті 2018 р. «Новий порядок денний» УКРАЇНА І СВІТ: теоретико-практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2020 104 [8]. У цих документах представлені стратегічні пріоритети та дії, а їхня реалізація регламентується «Робочими планами»: перший на 2011–14 рр.; другий – 2015–18 рр.; теперішній – 2019–22 рр. [10]. Трьом стратегічним цілям Порядку денного 2018 р. в сучасному Робочому плані відповідає 5 пріоритетів: сталий розвиток культурної спадщини; згуртованість й добробут; екосистема для підтримки професіоналів творчого сектору;

гендерна рівність; культура в міжнародних відносинах. У Робочому плані (2015–18) їх лише 4: доступна й інклюзивна культура; культурна спадщина; креативна економіка та інновації; промоція культурного розмаїття, культура в зовнішніх відносинах ЄС, мобільність. У Робочому плані (2011–14) їх було 6: культурне розмаїття, культурний діалог, доступна й інклюзивна культура; культурний й креативний сектори; навички і мобільність; культурна спадщина, включаючи мобільність колекцій; культура в міжнародних відносинах; культурна статистика. Порівняння змістовних елементів та способів реалізації свідчить про гнучкість та високу адаптивність цих регламентуючих документів. Слід відзначити один з способів реалізації культурної політики ЄС – відкритий метод координації (ВМК), який передбачає обмін досвідом, найкращими практиками та експертною оцінкою учасників з різних країн [7]. Це провідна практика реалізації політики, яка дає гарні результати. 2008 р. в ЄС було оголошено роком міжкультурного діалогу. Ідея полягала в тому, щоб покращити взаєморозуміння культурних традицій й цінностей народів Європи. 2018 р. став «Європейським роком культурної спадщини», який передбачав координацію зусиль країн-членів у комплексному захисті, збереженні, відновленні й популяризації європейської культурної спадщини як стратегічного ресурсу економіки та зовнішньої політики ЄС. Виклики сьогодення найбільш успішно долаються розвитком міжкультурної комунікації, взаємоповаги та толерантного ставлення до інших, відмінних від власних поглядів й вподобань. Визнаючи культуру цінністю, вона сприймається країнами ЄС як каталізатор й ресурс сталого розвитку, УКРАЇНА І СВІТ: теоретико-практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2020 105 економічного зростання, згуртованості та європейської ідентичності, провідного інструменту міжнародних відносин. Культурна політика ЄС залишається прерогативою національних урядів країн-учасниць, спираючись на принцип «Єдність у різноманітті», а повага та збереження культурного багатства країн Європи, залишається основним пріоритетом для об'єднаної Європи. Правовою базою культурної політики

ЄС слугують статті Маастрихтського та Лісабонського договорів. У координаційно-організаторській складовій культурної політики беруть участь усі провідні установи ЄС: Європарламент, Рада ЄС, Європейська рада й найбільше – Європейська комісія. Документально культурна політика ЄС регламентується Порядком денним для культури та на його основі розроблено Робочого плану із визначеними пріоритетами, методами й інструментами, конкретними кроками його реалізації. Із 2014 р. почався новий етап в культурній політиці ЄС, який характеризується стартом «Креативної Європи», до якої долучилися кілька десятків країн-партнерів ЄС. Послідовною та різноплановою залишається співпраця ЄС із Радою Європи та ЮНЕСКО у сфері культурної взаємодії. Поділяючи спільні цінності поваги до розмаїття культур, демократії, верховенство права та прав людини, робота цих установ сприяє посиленню ролі культури в міжнародних відносинах. Культура як ресурс економічного піднесення, соціальної згуртованості та інструмент миру залишається пріоритетом в зовнішньополітичній стратегії ЄС.

Список використаних джерел: 1. Договір про Європейський Союз: Європейський Союз; Договір, Міжнародний документ від 07.02.1992, Документ 994_029, редакція від 13.12.2007. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029.

2. Європейська культурна конвенція 1954 року: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 19.12.1954 УКРАЇНА І СВІТ: теоретико-практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин, 2020 106 Документ 994_213, редакція від 24.02.1994. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_213.

3. Єдиний Європейський акт: ЄЕС, ЄС; Акт, Декларація, Міжнародний документ від 17.02.1986, Документ 994_028, редакція від 17.02.1986. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_028.

4. Creative Europe: Supporting Europe's cultural and creative sectors. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/node_en.

5. Declaration on European Identity of 1973. Bulletin of the European Communities. December 1973. Lux.: Office for official publications of the European Communities, 2013. pp. 118–122. URL: http://www.cvce.eu/en/obj/declaration_on_european_identity_copenhagen_14_december_1973-en-02798dc9-9c69-4b7d-b2c9-f03a8db7da32.html.
6. European Agenda for Culture: Resolution of the Council of 16 November 2007. Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32007G1129%2801%29>.
7. European cooperation: the Open Method of Coordination. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/european-coop_en].
8. New European Agenda for Culture. European Commission. Brussels, 22.5.2018. URL: https://ec.europa.eu/culture/sites/culture/files/commission_communication_-_a_new_european_agenda_for_culture_2018.pdf
9. Treaty of Lisbon. Official Journal of the European Union. 17.12.2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/lis/sign>.
10. Work Plan for Culture 2019-2022. Official Journal of the European Union. 21.12.2018. URL: <https://www.ietm.org/fr/work-plan-for-culture-2019-2022>.